

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
TAARIFA YA SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KWA
KIPINDI CHA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

Ofisi ya Bunge,

S.L.P. 941,

DODOMA

FEBRUARI, 2025

YALIYOMO

Ukurasa

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIFUPISHO VYA MANENO	ii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Muundo wa Taarifa	2
1.3 Madhumuni ya Taarifa	2
1.4 Msingi wa Utekelezaji wa Shughuli za Kamati	3
1.5 Njia na mbinu zilizotumika kutekeleza Majukumu ya Kamati	4
1.6 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati.....	6
1.6.1 Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.....	6
1.6.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa Fedha 2024/2025.....	7
1.6.3 Kushiriki katika Mafunzo na Semina	7
1.6.4 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge.....	8
1.6.5 Kupokea na Kujadili Taarifa za Utekelezaji wa Majukumu ya OMRM na Wizara ya Maji.....	10
SEHEMU YA PILI	14
2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI	14
2.1 Maelezo ya Jumla	14
2.2 Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira	14
2.3 Wizara ya Maji	26
SEHEMU YA TATU	47
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	47
3.1 Maoni ya Kamati.....	47
3.1.1 Maoni ya jumla	47
3.1.2 Maoni mahsusi ya kila Sekta	48
3.2 Ushauri na Mapendekezo ya Kamati	50
3.2.1 Mapendekezo kwa Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira.....	51
3.2.2 Mapendekezo kwa Wizara ya Maji.....	57
SEHEMU YA NNE	64
4.0 HITIMISHO	64
4.1 Shukrani	64
4.2 Kutoa Hoja	67

ORODHA YA VIFUPISHO VYA MANENO

CCM	-	Chama cha Mapinduzi
COP 28	-	28 th Conference of Parities
DAWASA	-	Dar es Salaam Water Supply and Sanitation Authority
DSM	-	Dar es Salaam
DUWASA	-	Dodoma Urban Water Supply and Sanitation Authority
ILMS	-	Intergrated Water Leakage Management System
KASHWASA	-	Kahama Shinyanga Water Supply & Sanitation Authority)
MANAWASA-	-	Masasi – Nachingwea Water Supply and Sanitation Authority
NEMC	-	National Enviromental Management Council
NRW	-	Non Revenue Water
OMRM	-	Ofisi ya Makamu wa Rais –Mazingira
RUWASA	-	Rural Water Supply and Sanitation Agency
SDGs	-	Sustainable Development Goals
TAMISEMI	-	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TANGAUWASA	-	Tanag Urban Water Supply and Sanitation Authority
TPDC	-	Tanzania Petroleum Development Cooperation

**TAARIFA YA SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA KWA KIPINDI
CHA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025**

*[Inatolewa Chini ya Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujalia afya njema, uhai na kibali cha kuiona siku ya leo.

Mheshimiwa Spika, naomba Taarifa hii yote iingie kwenye Kumbukumbu ya Taarifa Rasmi za Bunge (HANSARD).

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, nakushukuru kwa kunipa fursa ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kuhusu utekelezaji wa shughuli za Kamati kwa kipindi cha kuanzia Februari, 2024 hadi Januari, 2025.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia matakwa ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 ambayo yanaainisha Sehemu Nne za Taarifa kama ifuatavyo: -

- a) Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi wenye maelezo ya jumla pamoja na njia na mbinu zilizotumika katika kutekeleza majukumu ya Kamati;
- b) Sehemu ya Pili inahusu uchambuzi na matokeo ya utekelezaji wa majukumu ya Kamati;
- c) Sehemu ya Tatu inabainisha Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati na;
- d) Sehemu ya Nne ni hitimisho.

1.3 Madhumuni ya Taarifa

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inalenga kuliwezesha Bunge lako Tukufu kwa niaba ya Wananchi ambao ndiyo wamelipa jukumu hilo la kuisimamia Serikali kwa mujibu wa Ibara ya 63 (2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, kufuatilia hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa masuala mbalimbali yaliyo chini ya Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira pamoja na kubainisha maeneo yenye mafanikio na yale yenye changamoto. Aidha, Maudhui ya Taarifa yanalisaidia Bunge kuhakiki hatua zinazofikiwa na Serikali ili kukidhi matarajio ya

Wananchi kwa shughuli za Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira.

1.4 Msingi wa Utekelezaji wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 8(1) (b) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 inatambulisha Lengo Kuu la Serikali la kuwezesha Ustawi wa Wananchi. Vile vile, Ibara ya 63(2) ya Katiba imelipa Bunge jukumu la kuisimamia na kuishauri Serikali kwa niaba ya Wananchi.

Aidha, Ibara ya 96(1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 inatoa Mamlaka kwa Bunge kuunda Kamati mbalimbali za Bunge kadiri litakavyoona inafaa kwa ajili ya utekelezaji bora wa Madaraka yake.

Ni kwa Muktadha huo, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira ni miongoni mwa Kamati Kumi na Nane za Kudumu za Bunge chini ya Kanuni ya 137 ikisomwa pamoja na Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Vile vie Kamati hii ni miongoni mwa Kamati Kumi na Moja za Kisekta.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 6 (6) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira ina jukumu la kusimamia Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Nyongeza ya Nane 7 (1) (a - d) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 imeainisha Majukumu ya Kamati za Kudumu za Bunge za Kisekta ikiwemo Kamati ya Maji na Mazingira kuwa ni pamoja na: -

- a) Kushughulikia Bajeti ya Wizara inazosisimamia;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- c) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara hizo pamoja na Taasisi zilizo chini yake; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

1.5 Njia na mbinu zilizotumika kutekeleza Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kuliwezesha Bunge kuhusianisha matokeo ya shughuli za Kamati yanayoripotiwa na mapendekezo yatakayotolewa, naomba kubainisha njia na mbinu zilizotumika kutekeleza majukumu ya Kamati kwa mujibu wa Kanuni ya 142 (a) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Njia hizo ni: -

- a) Vikao vya kupokea na kujadili Taarifa za Utendaji wa Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira na Taasisi zilizo chini yake kwa mujibu wa Kifungu cha 7(1) (c) cha Nyongeza

ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 kwa lengo la kufahamu Utendaji, mafanikio na changamoto wanazokutana nazo;

- b) Ziara za kukagua Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha unaoisha kwa mujibu wa Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge ili kujiridhisha kuhusu hatua za utekelezaji na ufanisi wake (*Value for Money*).
- c) Vikao vya Uchambuzi wa Bajeti za Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa mwaka wa fedha 2024/2025 kwa mujibu wa Kifungu cha 117(2) na 7(1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge;
- d) Ziara za kutembelea Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira ili kuona namna wanavyotekeleza Majukumu yao; Mafanikio yaliyopatikana, na changamoto zinazowakabili kisha kuishauri Serikali kwa lengo la kuboresha Huduma ya Maji na kuimarisha mifumo ya usimamizi wa Mazingira.
- e) Vikao vya pamoja na wadau wa Sekta ya Maji na Mazingira kwa lengo la kufahamu majukumu yao; Mafanikio yao na changamoto wanazokabili nazo ili kuishauri Serikali ipasavyo; na
- f) Mafunzo na Semina kuhusu Sekta za Maji na Mazingira kwa lengo la kuwajengea uelewa Wajumbe juu ya Sekta hizo.

Mheshimiwa Spika, njia hizo ziliwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake ya Kikanuni. Naomba kulihakikishia Bunge lako Tukufu kuwa maudhui ya Taarifa hii ni matokeo ya njia nilizozitaja.

1.6 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi matakwa ya Kanuni ya 7(1) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira imetekeleza shughuli zifuatazo: -

1.6.1 Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi matakwa ya Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 inayozitaka Kamati za Kudumu za Bunge za Kisekta kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha unaoisha, Kamati ilitembelea na kukagua Miradi Nane (8) ambapo Miwili (2) ilitekelezwa chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira na Sita (6) chini ya Wizara ya Maji. Naomba kulikumbusha Bunge lako Tukufu kuwa ufafanuzi wa kina kuhusu miradi hii pamoja na Maoni na Ushauri ulitolewa Bungeni wakati wa Mkutano wa Kumi na Tano wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, pamoja na ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha unaoisha, Kamati ilipata fursa ya kutembelea miradi mingine iliyo chini ya Wizara inazosisimamia ili kuona hatua za utekelezaji wake na thamani ya fedha (*Value for Money*). Maelezo ya kina kuhusu miradi iliyotembelewa yanapatikana sehemu ya Pili ya Taarifa hii.

1.6.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, mwezi Machi, 2024 Kamati ilichambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia kwa mwaka wa fedha 2023/ 2024 na kufanya ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hizo kwa mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa kuzingatia Masharti ya Kanuni ya 117 (2) ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023.

Maoni ya Kamati yaliyotokana na shughuli hii yaliwasilishwa Bungeni tarehe 24 Aprili, 2023 na tarehe 10 Mei, 2023.

1.6.3 Kushiriki katika Mafunzo na Semina

Mheshimiwa Spika, Wajumbe wa Kamati walipata fursa ya kushiriki katika Mafunzo na Semina zilizoandaliwa na Ofisi ya Bunge, Wizara na Taasisi zilizo chini ya OMRM na Wizara ya Maji pamoja na Taasisi zisizo za Kiserikali.

Mheshimiwa Spika, Mafunzo na Semina hizo zililenga kuongeza uelewa na ujuzi wa Wajumbe wa Kamati katika Nyanja mbalimbali ikiwa ni pamoja na kuwakumbusha majukumu na wajibu wa Kibunge katika kuisimamia na kuishauri Serikali.

1.6.4 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa ya Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa kwa Serikali wakati wa Mkutano wa Kumi na Nne wa Bunge. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba kwa kiasi kikubwa Serikali imetekeleza Maazimio ya Bunge ambapo baadhi ya Maazimio yametekelezwa kwa sehemu na utekelezaji wake unaendelea. Hata hivyo, kuna baadhi ya maazimio ambayo hayakutekelezwa.

(a) Ofisi ya Makamu wa Rais –Mazingira

Mheshimiwa Spika, mfano wa Azimio lililotekelezwa kwa ukamilifi ni **Pendekezo kwa Serikali kutoa Mafunzo kwa wataalamu wa ndani ili wawe na ujuzi wa kutosha wa kuandaa mapitio ya tathmini ya athari kwa mazingira** ambapo katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Disemba, 2024 jumla ya wataalamu 75 walipatiwa mafunzo hayo.

Mheshimiwa Spika, mfano wa Azimio ambalo limetekelezwa kwa sehemu na utekelezaji wake unaendelea ni **pendekezo la kufanyia marekebisho Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura 191, ili iweze kuendana na Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021.**

Mheshimiwa Spika, Serikali imewasilisha Muswada wa marekebisho madogo ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 ili kutatua baadhi ya changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wake. Hata hivyo, Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kutekeleza ahadi yake kwa Kamati ya kuwasilisha marekebisho makubwa ya Sheria hiyo haraka iwezekanavyo ili kuendana na Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021 na Mipango ya Muda mrefu ya Taifa katika uhifadhi wa mazingira ikiwemo Dira ya Taifa ya Maendeleo ya mwaka 2025-2050.

Mheshimiwa Spika, mfano wa Azimio ambalo halikutekelzwa na OMRM ni **Serikali kuchukua hatua za haraka kufanyia marekebisho Kanuni zote ambazo zimeonekana kukinzana na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura, 191 na iwaruhusu wakufunzi ambao ni washauri elekezi wa Mazingira kufanya Majukumu yao kwa mujibu wa Sheria.**

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhishwa na majibu kwamba, kwa kipindi chote cha mwaka mzima, ni rasimu pekee ya marekebisho ya Kanuni hizo ndio imeandaliwa. Ni Rai ya Kamati kwa Serikali kushughulikia suala hilo kwa haraka ili kutatua changamoto zilizojitokeza.

(b) Wizara ya Maji

Mheshimiwa Spika, mfano wa Azimio lililotekelezwa kikamilifu chini ya Wizara ya Maji ni **pendekezo kwa**

Serikali kuchukua hatua madhubuti na za haraka ili kuhakikisha kuwa uhuishaji wa Sera ya Taifa ya Maji unakamilika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kupitia Wizara ya Maji kwa kupitisha Sera iliyopendekezwa ambapo pamoja na mambo mengine Sera hiyo imeweka mkazo katika upangaji shirikishi, ushiriki wa Sekta Binafsi katika utekelezaji, usimamizi na utoaji huduma za maji, kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na usimamizi wa huduma za usafi wa mazingira.

Mheshimiwa Spika, Mfano wa Azimio linaloendelea kutekelezwa na Wizara ya Maji ni pendekezo kwa Serikali la kuainisha maeneo yote ya Umma yenye changamoto ya ukosefu wa maji na kuyatafutia vyanzo vya kujitegemea ili kuhakikisha yanapata maji ya kutosha na kwa wakati wote. Kamati incasisitiza Serikali kuendelea na hatua hiyo ili kuimarisha huduma za maji katika maeneo yote ya Umma.

1.6.5 Kupokea na Kujadili Taarifa za Utekelezaji wa Majukumu ya OMRM na Wizara ya Maji

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Kifungu cha 6 (6) (a) na (b) kikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1) (c) na (d) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Kamati ilipokea

na kujadili taarifa mbalimbali za utekelezaji wa majukumu ya Wizara inazosisimamia kama ifuatavyo: -

(a) Ofisi ya Makamu wa Rais –Mazingira

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa OMRM, Kamati ilipokea na kujadili taarifa zifuatazo: -

- (i) Tathmini ya athari kwa mazingira iliyotokana na mvua za El Nino kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na namna Ofisi ilivyokabiliana na athari hizo;
- (ii) Utekelezaji wa Maazimio ya Mkutano wa mabadiliko ya tabianchi (COP28) wa 2023;
- (iii) Utekelezaji wa zoezi la urejereshaji wa Taka ngumu katika Jiji la Dar es Salaam;
- (iv) Utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi kuhusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi (Convention for the Protection, Management, and Development of the Marine and Coastal Environment of the Eastern African Region);
- (v) Mkakati wa utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Uchumi wa Buluu ya Mwaka 2024;
- (vi) Udhibiti wa utiririshaji wa Majitaka na taka za viwandani katika Ziwa Victoria;
- (vii) Hatua iliyofikiwa katika Uanzishaji wa Mfumo wa kielektroniki wa ukusanyaji wa Taarifa za taka

ngumu na hatarishi katika Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira; na

(viii) Hali ya upatikanaji wa fedha na Utekelezaji wa Bajeti ya OMRM kwa Kipindi cha nusu mwaka Julai-Disemba, 2024.

(b) Wizara ya Maji

Mheshimiwa Spika, kwa Wizara ya Maji Kamati ilipokea na kujadili taarifa zifuatazo: -

- (i) Kiasi cha fedha za Mfuko wa Maji kilichopokelewa kwa miaka mitatu kuanzia 2021/2022 hadi 2023/2024 na Mgawanyo wa Fedha hizo kwa RUWASA, Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira na Mabonde ya Maji;
- (ii) Hali ya Upatikanaji na Usambazaji wa Maji katika Jiji la Dodoma, Mwanza, Arusha, Dar es salaam na Tanga;
- (iii) Hatua zilizochukuliwa kukabiliana na hali ya upotevu wa Maji nchini kwa maeneo yenye upotevu zaidi wa Maji kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (iv) Utekelezaji wa shughuli za Mamlaka za Maji kupitia Hati Fungani;

- (v) Utekelezaji wa Mwongozo wa Uvunaji wa Maji ya Mvua nchini;
- (vi) Shughuli zilizotekelezwa kwa kutumia Mitambo 25 iliyonunuliwa na Serikali kwa ajili ya kuchimba visima;
- (vii) Hatua iliyofikiwa katika usambazaji wa maji ya visima ambavyo vimechimbwa kwa nchi nzima;
- (viii) Tathmini ya hasara iliyopatikana kutokana na Upotevu wa Maji na Uhujumu wa miundombinu ya maji kwa kipindi cha kuanzia Januari hadi Disemba 2024;
- (ix) Hali ya upatikanaji wa fedha na Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji kwa Kipindi cha nusu mwaka Julai- Disemba, 2024; na
- (x) Hali ya Upatikanaji wa Maji nchini hadi kufikia mwezi Disemba, 2024.

SEHEMU YA PILI

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Pili ya Taarifa inahusu Matokeo ya Uchambuzi wa Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati kwa kipindi cha kuanzia Februari,2024 hadi Januari,2025. Uchambuzi huo unafafanua shughuli zilizotekelezwa kwa kila Wizara na kubainisha mafanikio na changamoto kama ifuatavyo: -

2.2 Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Tangazo la Serikali la Majukumu ya Wizara la mwezi Julai 2021 (*Assignment of Ministerial Responsibilities Government Notice No. 534 of 2nd July, 2021*), majukumu ya Ofisi ya Makamu wa Rais –Mazingira ni pamoja na: -

- (a) Kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Mazingira;
- (b) Kuratibu na kusimamia mabadiliko ya Tabianchi;
- (c) Kuhamasisha uzalishaji unaozingatia hifadhi ya mazingira na uchumi wa kijani;
- (d) Kuratibu hifadhi na usimamizi wa mazingira na kusimamia Sheria ya Mazingira Sura 191; na
- (e) Kusimamia shughuli za Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira.

Aidha, Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira inatekeleza majukumu yake ya kimuundo kwa kuzingatia maelekezo ya Viongozi Wakuu wa Serikali, Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs 2030), Ajenda ya Afrika 2063, Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025, Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu ya Mwaka 2020, Mpango Kabambe wa Usimamizi wa Mazingira 2022-2032 na Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22-2025/26.

Mheshimiwa Spika, kuanzia kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 kwa upande wa OMRM, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa kwenye maeneo yafuatayo: -

(a) **Tathmini ya athari kwa mazingira iliyotokana na mvua za El Nino kwa mwaka wa fedha 2023/2024**

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/2024 Mvua za El Nino zilinyesha katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo Mikoa ya Tanga, Morogoro, Pwani, Dar es Salaam, Mtwara na Lindi katika Ukanda wa Mashariki, Mikoa ya Arusha na Manyara katika Ukanda wa Kaskazini, Mikoa ya Kigoma na Katavi katika Ukanda wa Magharibi, Mikoa ya Rukwa, Mbeya, Njombe na Songwe katika Ukanda wa Nyanda za Juu kusini na Mikoa ya Mwanza, Mara, Simiyu na Geita katika Ukanda wa Ziwa Victoria.

Mheshimiwa Spika, tathmini ya athari zilizotokana na Mvua hizo ilionesha Madhara makubwa kwa wananchi katika maeneo mbalimbali ikiwemo maporomoko ya tope kutoka milimani kwa maeneo kama Hanang na Mbeya Mafuriko yaliyosababisha kuharibika kwa takribani ekari 600 za Mazao katika Wilaya ya Ludewa, Nyumba nyingi kuzingirwa na Maji mfano nyumba 230 zilizingirwa na Maji Mkoani Rukwa na upotevu mkubwa wa Mifugo.

Mheshimiwa Spika; kutokea kwa madhara mbalimbali yaliyosababishwa na Mvua za El Nino kwa Mwaka 2023/24 kumeonesha kuwa kuna haja ya Serikali kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo kuwa na Mkakati Madhubuti utakaosaidia kunusuru wananchi pale watakapokumbwa na maafa yatokanayo na Mvua kubwa.

(b) **Utekelezaji wa Maazimio ya Mkutano wa mabadiliko ya tabianchi (COP28) wa mwaka 2023**

Mheshimiwa Spika, Mkutano wa Mataifa Wanachama kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi (COP 28) ulifanyika Dubai, katika Umoja wa Falme za Kiarabu mnamo mwaka 2023 ukiwa na lengo la kuendeleza jitihada mbalimbali za kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

Mheshimiwa Spika, miongonio mwa Maazimio yaliyofikiwa na Nchi wanachama katika mkutano huo ni pamoja na: –

- (i) Kuendelea kusaidia Nchi zinazoendelea katika kuandaa na kutekeleza Mipango ya Taifa ya Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi; na;
- (ii) Nchi wanachama kupunguza ongezeko la gesijoto Duniani.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliridhishwa na hatua mbalimbali zinazochukuliwa na OMRM katika jitihada za kuwezesha wananchi kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi. Hata hivyo, ni Rai ya Kamati kwa Serikali kuendelea kuchukua hatua thabiti zitakazosaidia kuongeza hamasa kwa Wananchi ili waweze kujihusisha kikamilifu katika utekelezaji wa Mipango na Mikakati ya uhifadhi wa mazingira.

(c) **Utekelezaji wa zoezi la urejeleshaji wa Taka ngumu katika Jiji la Dar es Salaam**

Mheshimiwa Spika, takwimu zinaonesha kuwa wastani wa tani 4,852 za taka ngumu huzalishwa kwa siku katika Jiji na Manispaa za Mkoa wa Dar es Salaam. Hata hivyo, ukusanyaji wa taka hizo ni wastani wa asilimia 63 ya kiasi cha taka kinachozalishwa ambapo asilimia 6.5 ya taka hizo ndizo hurejelezwa.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia umuhimu wa uhifadhi wa Mazingira ya Jiji la Dar es salaam, Serikali imechukua hatua

mbalimbali katika kudhibiti kuzagaa kwa taka ngumu. Hatua hizo ni pamoja na: -

- (i) Kuandaliwa kwa Mwongozo wa Udhibiti wa taka ngumu kwa kutumia dhana ya Punguza, Tumia tena na Rejeleza (*3Rs - Reduce, Reuse and Recycle*);
- (ii) Serikali kwa kushirikiana na wadau imewezesha kujengwa kwa Kituo cha kuchakata na Uchambuzi wa taka ngumu (*Material Recovery Facility*) kilichopo eneo la Bonyokwa, katika Jiji la Dar es Salaam;
- (iii) Kufanya mapitio ya Kanuni za usimamizi na udhibiti wa taka ngumu za Mwaka 2024 ili kuelekeza Mamlaka za Serikali za Mitaa kujenga vituo vya kuchakata taka ngumu kwa lengo la kupunguza kiasi cha taka zinazokwenda dampo;
- (iv) Kujengea uwezo Viongozi na Wataalam katika ngazi za Wizara, Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa katika kuboresha Mifumo ya usimamizi wa taka ngumu; na
- (v) Kuandaa maandiko ya miradi ya usimamizi wa taka ngumu na kuwasilisha kwa Washirika wa Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, licha ya mikakati hiyo, pamekuwa na changamoto zinazokwamisha juhudi za Serikali za kudhibiti uzagaaji wa taka ngumu kwa maeneo mengi. Changamoto hizo ni pamoja na;

- (i) Uelewa na mwitikio mdogo wa Wananchi kuhusu utenganishaji wa taka katika ngazi ya Kaya;

- (ii) Uhaba wa miundombinu stahiki ya udhibiti wa taka ngumu;
- (iii) Uzingatiaji hafifu wa Mipango Miji inayopelekea kuwepo kwa ujenzi wa makazi yasiyozingatia Mipango husika; na
- (iv) Mwamko hafifu wa matumizi ya mbolea itokanayo; na taka.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuchukua hatua zinazoonesha hali ya mafanikio katika udhibiti wa uzagaaji wa taka ngumu. Ni Rai ya Kamati kwamba Serikali iongeze jitihada zaidi katika kuhakikisha malengo ya kudhibiti taka hizo yanatimizwa kwa weledi na ufanisi unaostahili.

(d) **Utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi kuhusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi**

Mheshimiwa Spika, Mkataba wa Nairobi kuhusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi (*Convention for the Protection, Management, and Development of the Marine and Coastal Environment of the Eastern African Region*) ulipitishwa mnamo tarehe 21 Juni, 1985. Aidha, Tanzania iliridhia Mkataba huu tarehe 1 Machi, 1996. Tangu hapo pamekuwapo na mabadiliko mbalimbali ya kimkataba yenye mrengo wa kuhakikisha changamoto mbalimbali katika maeneo lengwa zinatatuliwa kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Mkataba huu unahusisha Nchi Kumi (10) ambazo ni Komoro, Kenya, Somalia, Madagascar, Mauritius, Msumbiji, Shelisheli, Re-Union – Ufaransa, Afrika Kusini na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Katika Mkataba huu, Tanzania imekuwa ikitekeleza miradi mbalimbali ikiwa ni pamoja na: -

- (i) Mradi wa kuimarisha Mfumo wa usimamizi unaozingatia uhifadhi wa mazingira na kuboresha maisha ya Jamii za wavuvi katika Wilaya ya Mkinga, Mkoa wa Tanga;
- (ii) Mradi wa kutathmini ubora wa maji katika ukanda wa bahari eneo la Zanzibar;
- (iii) Mradi kuhusu njia bora za uhifadhi shirikishi na uvunaji endelevu wa rasilimali za misitu ya mikoko katika Delta ya Mto Rufiji;
- (iv) Mradi wa Kuimarisha Mbinu na Uwezo wa Kijamii katika Shughuli za Uvuvi kwa Wavuvi wadogo na Usimamizi wa Maeneo ya Hifadhi ya Chaneli ya Pemba Zanzibar;
- (v) Mradi wa kuzuia uchafuzi wa mazingira ya bahari unaotokana na taka za plastiki "*Marine Litter Project*";
- (vi) Mradi wa usimamizi endelevu wa Mito na kuboresha mitiririko yake katika Bonde la Rufiji; na
- (vii) Mradi wa Kukuza Wigo na Uongezaji wa Kiwango cha Ufanisi wa Kusafisha Majitaka eneo la Msingini Chake Chake – Pemba.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Mkataba huu umekuwa na manufaa mbalimbali kwa Taifa ikiwa ni pamoja na kuimarisha ushirikiano wa Kikanda na Nchi zingine za Ukanda wa Magharibi mwa Bahari ya Hindi katika nyanja ya hifadhi; Kukuza uelewa kwa Jamii kuhusu uhifadhi wa mazingira ya bahari kupitia miradi na programu inayotekelezwa chini ya Mkataba; na Tanzania kupata nafasi ya kuongoza shughuli za Mkataba kwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati tendaji ya Mkataba wa Nairobi kwa kipindi cha Miaka Miwili (2) hadi mwaka 2026. Hivyo, kutumia fursa hiyo kushawishi kupata miradi na programu zaidi za kuhifadhi mazingira ya Ukanda wa Pwani na Bahari.

Mheshimiwa Spika, licha ya manufaa yanayopatikana kwa Tanzania kuwa Mwanachama katika Mkataba huu, zimekuwepo changamoto katika utekelezaji wake. Changamoto hizo ni pamoja na: -

- (i) Ongezeko la uchafuzi wa mazingira ya bahari unaotokana na shughuli mbalimbali; ikiwemo taka zisizotibiwa, mtiririko wa mabaki yatokanayo na kilimo, uchafuzi unaotokana na taka za plastiki na uchafuzi wa taka za viwandani zinazoelekezwa baharini;
- (ii) Ukosefu wa takwimu na ufuatiliaji hali ambayo huzuia usimamizi bora wa Mifumo ya ikolojia ya baharini; na
- (iii) Mabadiliko ya tabianchi, ambapo vyanzo mbalimbali vimekuwa vikibainisha kuongezeka kwa mmomonyoko wa

ardhi katika maeneo ya Pwani kwa kiwango kikubwa hali inayotishia Mifumo ikolojia.

(e) **Mkakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Uchumi wa Buluu ya Mwaka 2024**

Mheshimiwa Spika, Uchumi wa Buluu ni dhana inayochagiza ukuaji wa uchumi kupitia matumizi endelevu ya Rasilimali za Maji kwa kuzingatia uhifadhi wa mazingira na ushirikishwaji wa Jamii. Tanzania imekuwa ikitekeleza shughuli za Uchumi wa Buluu kupitia Sekta mbalimbali zenye mnasaba na Uchumi huo ambazo ni pamoja na: Uvuvi, Maliasili na Utalii, Maji, Nishati, Uchukuzi, Madini, Kilimo, Misitua, Mifugo, Uwekezaji, Viwanda na Biashara, na Uhifadhi wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kuendelea kuchochea hali ya uzalishaji katika Sekta hizo, OMRM imeandaa Sera ya Uchumi wa Buluu ambayo inatarajiwa kuonesha uelekeo chanya wa mapinduzi katika Sekta zenye mnasaba na Uchumi huo. Ni kwa muktadha huo, Kamati ililazimika kupata maelezo kuhusu Mkakati wa utekelezaji wa Sera hiyo ili iweze kushauri na kusimamia ipasavyo utekelezaji wa Sera hiyo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuimarika kwa ushirikiano wa Kitaifa, Kikanda na Kimataifa kati ya Serikali na Wadau mbalimbali katika kutekeleza shughuli za uchumi wa buluu nchini, Kuongeza wigo wa upatikanaji wa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi na programu mbalimbali za uchumi wa

buluu nchini na Kuimarisha uratibu wa shughuli za uchumi wa buluu nchini, pamekuwa na uelewa mdogo wa Jamii kuhusu dhana ya uchumi wa buluu na matumizi endelevu ya Rasilimali za uchumi wa buluu.

(f) **Udhibiti wa utiririshaji wa Majitaka na taka za Viwandani katika Ziwa Victoria**

Mheshimiwa Spika, Ziwa Victoria ni Ziwa la pili kwa ukubwa duniani kwa maziwa yenye maji baridi likiwa na ukubwa wa Kilomita za **mraba 68, 800** na Mita za ujazo **Kilomita 2,424**. Ziwa hilo linapatikana katika nchi tatu ambazo ni Tanzania (51%) Uganda (44%) na Kenya (5%).

Mheshimiwa Spika, Ziwa Victoria ndilo Ziwa kubwa zaidi duniani kwa shughuli za uvuvi wa maji ya baridi, ambapo kwa mwaka shughuli za uvuvi zinakadiriwa kuwa na thamani ya Dola za Kimarekani Milioni 600. Bonde la Ziwa hilo limewezesha takriban asilimia 70 ya wakazi kujihusisha na shughuli za Kilimo. Aidha, huduma za Mifumo ikolojia ya Ziwa hilo imechangia kwa kiasi kikubwa ongezeko la idadi ya watu pamoja na ukuaji wa shughuli za kiuchumi ikiwemo Viwanda.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa Ziwa Victoria ni msingi wa kiuchumi kwa takriban watu Milioni 45, limeendelea kuathiriwa na shughuli zisizo endelevu za kibinadamu zikiwemo; uvuvi haramu, uharibifu wa maeneo oevu, kilimo kisichozingatia uhifadhi, uchimbaji madini usiokuwa endelevu

pamoja na utiririshwaji wa majitaka kwenda ziwani. Hali hiyo imesababisha kupungua kwa Rasilimali kama vile Samaki, kuongezeka kwa viumbe vamizi, kuharibika kwa Mifumo ikolojia muhimu ya viumbe hai vya majini, na kupungua kwa ubora wa maji.

Mheshimiwa Spika, Licha ya hatua mbalimbali zilizochukuliwa na OMRM, utiririshaji wa Maji taka na taka za viwandani katika ziwa hilo bado unaendelea kwa baadhi ya maeneo, ikiwemo mto Milongo.

(g) **Hatua iliyofikiwa katika Uanzishaji wa Mfumo wa kielektroniki wa ukusanyaji wa Taarifa za taka ngumu na hatarishi katika Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira**

Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kuboresha usimamizi wa taka ngumu na taka hatarishi nchini, OMRM iliandaa Mpango wa kuanzisha Mfumo wa kielektroniki wa ukusanyaji wa taarifa za taka ngumu na taka hatarishi utakaoweza kutoa taswira halisi itakayosaidia kufanya maamuzi sahihi kuhusiana na usimamizi wa taka zinazozalishwa nchini.

Mheshimiwa Spika, Mpango Kabambe wa Taifa wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (2022-2032) umeeleza kuwa Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira litaanzisha Mfumo huo ifikapo mwaka 2025. Aidha, Mfumo huo unatarajiwa pamoja na masuala mengine kuwezesha ukusanyaji wa Taka kwa ufanisi, usimamizi wa Mikataba, uainishaji wa maeneo

yanayohudumiwa, utunzaji wa takwimu za madampo na uchambuzi na utoaji wa takwimu.

Mheshimiwa Spika, Mfumo huu unaandaliwa chini ya mradi wa "**Kuimarisha Uwezo wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira**" unaotekelezwa na OMRM. Hadi sasa maandalizi ya Mfumo huo yamefikia asilimia sitini (60) na unatarajiwa kukamilika katika mwaka wa fedha ujao.

Kamati inaipongeza NEMC kwa kuanza utekelezaji wa maandalizi ya Mfumo huo ambao unatarajiwa kuwa na mchango mkubwa katika kuboresha huduma za usimamizi wa taka ngumu na taka hatarishi nchini. Aidha, Mfumo utaiwezesha Serikali kupata taarifa sahihi za hali ya mazingira, changamoto zilizopo na jitihada za Serikali pamoja na wadau katika kuboresha Mfumo na hivyo kulinda mazingira na afya ya jamii.

(h) **Hali ya upatikanaji wa fedha na Utekelezaji wa Bajeti ya OMRM kwa Kipindi cha nusu mwaka Julai- Disemba, 2024.**

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa Fedha 2024/2025, Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira iliidhinishiwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shilingi 9,670,266,000.00** ikiwa ni Fedha kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Aidha, jumla ya **Shilingi 21,207,841,000** iliidhinishwa kwa ajili ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ambapo kati ya fedha hizo, **Shilingi**

2,902,000,000 ni fedha za ndani, na **Shilingi 18,305,841,000** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Disemba, 2024 jumla ya **Shilingi 4,404,367,232.2** sawa na **asilimia 45.6** ya kiasi kilichotengwa, kilitolewa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo, hadi kufikia Disemba, 2024 Ofisi ya Makamu wa Rais- Mazingira ilipokea **Shilingi 9,308,000,000.80** sawa na **asilimia 43.9** ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge. Kati ya fedha hizo zilizopokelewa, ulinganisho unaonesha kuwa **asilimia 10.1** ni fedha za ndani na **asilimia 49.2** ni Fedha za nje.

2.3 Wizara ya Maji

Mheshimiwa Spika, Hati idhini ya Wizara ya Maji inabainisha majukumu ya Wizara ya Maji kuwa ni pamoja na; Kutayarisha na kusimamia utekelezaji wa Sera, Mikakati na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji; Kutayarisha na kusimamia Sheria, Kanuni na Taratibu zinazosimamia Sekta ya Maji; Kutafuta vyanzo mbalimbali vya fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maji; Kutoa miongozo ya kusimamia matumizi endelevu ya Rasilimali za maji na utoaji wa huduma za maji na usafi wa mazingira Vijijini na Mijini; Kuendeleza tafiti kuhusu teknolojia bora zinazotumika katika kutoa huduma ya maji; na Kutekeleza ushauri wa Bodi ya Taifa ya Maji.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji inatekeleza majukumu yake ya kimuundo kwa kuzingatia maelekezo ya Viongozi Wakuu wa Serikali, sambamba na Mipango mbalimbali ya Kitaifa na Kimataifa kama ilivyoainishwa kwenye Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs 2030); Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025 na Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu ya Mwaka 2020 - 2025.

Mheshimiwa Spika, Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002 inaelekeza kuwapatia Wananchi waishio Vijijini majisafi na salama katika umbali usiozidi **mita 400** kutoka kwenye makazi yao. Ili kufikia azma hiyo, Serikali imeendelea kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kwa Wananchi waishio Vijijini kwa kujenga na kukarabati miradi ya maji kwa lengo la kufikia **asilimia 85** ya Wananchi wanaopata huduma ya maji safi na salama katika maeneo hayo na **asilimia 95** kwa Wananchi waishio Mijini ifikapo 2025.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia maelezo hayo, wakati wa utekelezaji wa majukumu ya Kamati, kwa kipindi cha kuanzia Februari, 2024 hadi Januari, 2025 kwa upande wa Wizara ya Maji, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa kwenye maeneo yafuatayo: -

(a) Kiasi cha fedha za Mfuko wa Maji kilichopokelewa kwa miaka mitatu kuanzia 2021/2022 hadi 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Taifa wa Maji unatekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Sheria Na. 5 ya Huduma za Majisafi na Usafi wa Mazingira ya mwaka 2019. Lengo la

kuanzishwa kwa Mfuko huu ni kuwa na Rasilimali fedha ya uhakika kwa ajili ya kusaidia kuongeza kasi ya utekelezaji wa miradi ya maji itakayoboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji nchini pamoja na kuimarisha usimamizi na uendelezaji wa vyanzo vya maji.

Mheshimiwa Spika, vyanzo vya mapato katika Mfuko huu ni fedha zilizoidhinishwa na Bunge, Fedha zinazoweza kupokelewa kutokana na Michango, Ruzuku na Wasia (*bequests*) kutoka katika chanzo chochote na Vyanzo vingine vya fedha baada ya mashauriano kati ya Waziri wa Maji na Waziri mwenye dhamana ya Fedha na Fedha nyinginezo zinazoweza kulipwa kwa Mfuko kwa mujibu wa Sheria yoyote nchini. Hadi sasa chanzo Kikuu cha fedha za Mfuko huu ni Tozo zinazotokana na mafuta ya petroli na dizeli.

Mheshimiwa Spika, licha ya kuwa na chanzo cha uhakika cha fedha kutokana na Tozo ya Shilingi Hamsini (50) kwa kila Lita ya mafuta ya petroli na dizeli, utoaji wa fedha hizo kwa Mfuko wa Taifa wa Maji kwa kipindi cha Mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024 bado hauridhishi. Mathalani kwa kipindi tajwa jumla ya **Shilingi 516,612,559,355.54** zilikusanywa na Serikali, hata hivyo kiasi kilichotolewa kwa ajili ya Mfuko wa Maji ni **Shilingi 467,080,540,583.61** sawa na **asilimia 90** ya fedha iliyokusanywa.

(b) Hali ya Upatikanaji na Usambazaji wa Maji katika Jiji la Dodoma, Mwanza, Arusha, Dar es salaam na Tanga

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Mamlaka za Maji katika Majiji mbalimbali ikiwemo Dar es salaam, Dodoma, Mwanza, Arusha na Tanga imeendeleza jitihada za kuhakikisha Wananchi katika maeneo hayo wanapata majisafi na salama kwa matumizi ya kila siku. Kwa muktadha huo, hatua mbalimbali zimeendelea kuchukuliwa ili kuhakikisha uzalishaji na usambazaji wa maji katika Mamlaka hizo unaongezeka.

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa jitihada zilizochukuliwa na Serikali ni pamoja na ujenzi wa Mabwawa, kuongeza maunganisho ya maji ili kuwafikia Wananchi wengi zaidi na kuanzishwa kwa Kituo cha Huduma kwa Mteja (*Call Center*) kwa simu bila malipo.

Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana kutokana na jitihada za Serikali katika uendeshaji wa Mamlaka za Maji katika Majiji tajwa ni pamoja na: -

- (i) Jiji la Dodoma, Serikali imefanikiwa kufanya yafuatayo: -
 - Kuongeza mtandao wa mindombinu ya maji kutoka Kilomita **850** hadi Kilomita **1,580**;
 - Kuongeza uzalishaji wa maji kutoka lita **Milioni 66** kwa siku mpaka lita **Milioni 79** kwa siku;
 - Kuongeza maunganisho ya majisafi kutoka **56,266** mpaka **84,794**;

- Kuboresha huduma ya upatinakaji wa majisafi kwa masaa 24 kwa maeneo ya Nzuguni, Ilazo na baadhi ya maeneo ya Swaswa kupitia mradi wa Nzuguni na;
 - Kuongezeka kwa huduma ya maji (*service coverage*) katika Jiji la Dodoma kutoka **asilimia 86** mpaka **asilimia 91**.
- (ii) Jiji la Arusha, pamoja na mambo mengine Serikali imefanikiwa kufanya yafuatayo: -
- Kuongeza Uwezo wa uzalishaji maji kutoka wastani wa Lita **40,000,000** kwa siku hadi **200,000,000** kutokana na kukamilika kwa visima vilivyochimbwa kwenye mradi mkubwa katika maeneo ya Seedfarm, Valeska-Mbuguni na Majimoto;
 - Kujenga mabwawa 18 Terrati ya kutibu majitaka;
 - Kuongeza Idadi ya wateja waliounganishiwa huduma ya maji kutoka **80,037** mwaka 2021 hadi **127,087** mwezi Julai 2024; na
 - Kuongeza ufanisi wa makusanyo kwa mwezi kutoka wastani wa **Shilingi Bilioni 1.8** mwaka 2021 hadi **Shilingi Bilioni 2.4** mwaka 2024.
- (iii) Jiji la Mbeya, mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na: -
- Uboreshaji wa huduma ya maji katika Miji ya Tukuyu, Chunya, Rujewa na Kyela kwa kusimamia utekelezaji wa miradi ya maji na kusimamia utendaji wa Mamlaka za Miji hiyo na;

- Usanifu na utekelezaji wa Mradi wa Kimkakati wa Kiwira pamoja na Miradi ya maji ya Mto Halinji na Mto Simba itakayozalisha Lita **Milioni 73** kwa siku.
- (iv) Jiji la Mwanza, mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na: -
- Kuongeza uzalishaji wa maji kutoka Lita **Milioni 90** kwa siku mpaka Lita **Milioni 138** kwa siku;
 - Kuongeza maunganisho ya Wateja wa majisafi kutoka **114,294** hadi **121,887** Julai, 2024; na
 - Kuboresha huduma ya upatinakaji wa majisafi kwa masaa 24 kwa baadhi ya maeneo yaliyokuwa yakipata maji mara moja kwa wiki ikiwemo Kishiri, Sahwa ya chini, Igoma, Nyamhongolo, Bujora, Kisesa, Igudija, Luchelele na Buswelu.
- (v) Jiji la Tanga, mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na: -
- Kuongeza uwezo wa uzalishaji wa Mtambo wa kutibu maji wa Mowe kutoka Lita **Milioni 30** hadi Lita **Milioni 45** kwa siku;
 - Kusanifu mradi wa kuboresha huduma ya majisafi na uondoshaji majitaka kwa ufadhili wa kuuza Hati Fungani ya **Shilingi Bilioni 53.12** iliyouzwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam na

- Kuongeza Vijiji vitatu (3) katika Mradi wa Utunzaji na Ulinzi wa Vyanzo vya Maji katika Vijiji vinavyozunguka Mto Zigi.

Mheshimiwa Spika, licha ya mafaniko yaliyopatikana kwa Mamlaka mbalimbali za Majiji, Kamati ilibaini changamoto mbalimbali zinazozikabili Mamlaka hizi zikiwemo: -

- i. Mipango Miji kutozingatia miundombinu ya majisafi na majitaka;
- ii. Gharama kubwa za umeme katika uendeshaji wa shughuli za Mamlaka za Maji;
- iii. Uhujumu wa Miundombinu ya Majisafi na Majitaka na;
- iv. Upotevu wa Maji kutokana na Mivujo, Uchakavu wa Miundombinu na Ubovu wa Dira za Maji.

(c) Hatua zilizochukuliwa kukabiliana na hali ya upotevu wa Maji nchini kwa maeneo yenye upotevu zaidi wa Maji kwa mwaka wa fedha 2023/2024;

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa viwango vya Kitaifa na Kimataifa, kiwango cha juu cha upotevu wa maji kinachoruhusiwa kinatakiwa kisizidi **asilimia 20** ya maji yote yanayozalishwa. Kiasi kidogo cha upotevu wa maji kinaruhusiwa kwa kuwa katika skimu za maji kuna maji yanayopotea bila kulipiwa ikiwemo maji yanayotumika kwenye shughuli za uendeshaji wa skimu hizo.

Mheshimiwa Spika, kiwango cha upotevu wa maji kwa Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira nchini kimepungua kutoka **asilimia 36.2** kwa mwaka wa fedha 2023/2024 hadi **asilimia 33.43** kwa mwezi Disemba 2024.

Mheshimiwa Spika, takwimu zinaonesha kuwa hadi kufikia mwezi Disemba, 2024, hali ya upotevu wa maji katika Mamlaka za maji **Nzega, Maganzo, Busega, Biharamulo, Shinyanga, Mwanhuzi, Kahama, MANAWASA, Kishapu, KASHWASA, Mbinga, Ruangwa, Namtumbo, Gairo, Igunga, Chunya, Iringa, Babati** na **Songea** umepungua hadi kufikia chini ya wastani wa **asilimia 20**. Hata hivyo, Mamlaka za maji nyingine zina upotevu wa maji juu ya viwango vinavyokubalika Kitaifa na Kimataifa. Miongoni mwa visababishi vya upotevu huo ni pamoja na uchakavu wa Miundombinu, uunganishaji haramu au wizi wa maji, usomaji wa Dira za maji usio sahihi na uharibifu wa miundombinu ya maji unaotokana na shughuli za ujenzi wa miundombinu mingine mfano; ujenzi wa barabara, usambazaji wa njia za mawasiliano na usimikaji wa nguzo za umeme.

Mheshimiwa Spika, upotevu wa maji nchini umekuwa na athari mbalimbali kama vile upotevu wa mapato na upungufu wa maji kwenye maeneo ya huduma kwa matumizi mbalimbali majumbani na shughuli za uzalishaji. Licha ya mikakati mbalimbali inayoendelea kuchukuliwa ili kudhibiti changamoto hizo, Suala la upotevu wa maji nchini linahitaji

kupewa kipaumbele ili kuwezesha upatikanaji wa majisafi na salama kwa Wananchi wengi zaidi.

(d) Utekelezaji wa shughuli za Mamlaka za Maji kupitia Hati Fungani

Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha fedha zinapatikana kwa wingi na kuwezesha utekelezaji wa miradi ya maji nchini, Serikali imeanza utaratibu wa Hati Fungani kwa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Jijini Tanga (Tanga UWASA).

Mheshimiwa Spika, Hati Fungani hiyo imeuzwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam na imefanikiwa kukusanya kiasi cha **Shilingi Bilioni 54.72** ikiwa ni **asilimia 3** zaidi ya mahitaji ya fedha za kutekeleza miradi ambazo ni **Shilingi Bilioni 53.12**. Fedha zilizopatikana zinatarajiwa kutekeleza Mradi wa Kuboresha Miundombinu ya Huduma za Majisafi na Usafi wa Mazingira katika maeneo ya huduma ya Jiji la Tanga, Miji ya Muheza na Pangani na baadhi ya Kata Saba za Wilaya ya Mkinga ikiwemo Miji ya Kasera, Horohoro na Maramba.

Mheshimiwa Spika, marejesho ya fedha za Wawekezaji yanatarajiwa kufanywa kwa utaratibu wa mkupuo mmoja baada ya miaka kumi (10) ya umri wa Hati Fungani kuisha. Hata hivyo, wawekezaji hao watalipwa riba katika utaratibu wa “*Coupon Payment*” kwa awamu mbili kila mwaka. Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hiyo ambayo ni hatua ya mapinduzi kwa Sekta ya Maji nchini.

(e) Utekelezaji wa Mwongozo wa Uvunaji wa Maji ya Mvua nchini Mheshimiwa Spika, athari za mabadiliko ya tabianchi zimekuwa zikisababisha hali ya Ukame na Mafuriko ya mara kwa mara kwa maeneo mengi duniani ikiwemo nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002 inatambua uvunaji wa maji kama hatua mojawapo itakayosaidia kuhakikisha uendelevu katika jitihada za kuongeza upatikanaji wa maji kwa mahitaji ya Kijamii, Kiuchumi na Mazingira na vile vile kuzuia mafuriko ya maji ambayo yamekuwa yakitokea maeneo mengi nchini.

Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kuwezesha utekelezaji wa zoezi la uvunaji wa maji ya mvua kwa kuzingatia teknolojia zilizopo, Wizara ya Maji iliandaa Mwongozo wa Uvunaji wa Maji ya Mvua (*Guideline for Rainwater Harvesting in Tanzania*) wa mwaka 2020. Mwongozo huo umeelekeza uvunaji wa maji ya mvua kwa kutumia mapaa ya nyumba (majumbani na kwenye majengo ya Taasisi pamoja na ujenzi wa malambo na mabwawa (*ground catchment*)).

Mheshimiwa Spika, katika mwongozo huo Serikali imeelekeza:

- a) Kila Wilaya kujenga Bwawa moja kwa ajili ya kuvuna maji ya mvua;

- b) TAMISEMI na RUWASA kuhamasisha uvunaji wa maji ya mvua kwenye mapaa katika Taasisi na maeneo wanayosimamia;
- c) Kuzihamasisha Taasisi za Kijamii, Asasi na Watu Binafsi kujenga miundombinu ya uvunaji wa maji ya mvua kwenye majengo yao; na
- d) Kupitia Bodi za Maji za Mabonde imeendelea kutoa elimu ya uvunaji wa maji ya mvua kupitia Jumuiya za Watumia Maji na majukwaa ya Wadau.

Mheshimiwa Spika, Kamati kupitia taarifa ya Wizara ya Maji ilibaini uwepo wa msukumo mdogo katika utekelezaji wa Mwongozo huo hali ambayo imesababisha utayari mdogo wa Jamii kushiriki kuvuna maji ya mvua, uratibu hafifu katika ujenzi wa mabwawa ya maji na upatikanaji mdogo wa fedha kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa.

(f) Shughuli zilizotekelezwa kwa kutumia Mitambo 25 iliyonunuliwa na Serikali kwa ajili ya kuchimba Visima;

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji kupitia utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo kwa Ustawi wa Taifa na Mapambano dhidi ya UVIKO-19 ilipokea **Shilingi Bilioni 139.4** ambapo sehemu ya fedha hizo kiasi cha **Shilingi Bilioni 34.92** zilitumika kununua **Seti 25** za mitambo ya uchimbaji wa Visima, **Seti tano (5)** za mitambo ya ujenzi wa mabwawa pamoja na **Seti mbili (2)** kwa ajili ya upimaji wa wingi wa maji (*pumping test unit*) kwa Visima vinavyochimbwa.

Mheshimiwa Spika, kununuliwa kwa mitambo hiyo kulilenga kuongeza kasi ya upatikanaji wa vyanzo vipya vya maji hususan kwenye maeneo yenye uhaba wa vyanzo vya maji juu ya ardhi; na kuhakikisha Vijiji visivyo na huduma ya maji vinapata huduma hiyo kwa haraka zaidi na kufikia zaidi ya **asilimia 85** ifikapo mwaka 2025.

Mheshimiwa Spika, hadi sasa matumizi ya Mitambo hiyo imeleta manufaa makubwa ikiwemo: -

- (i) Kuongezeka kwa kasi ya upatikanaji wa vyanzo vya maji vya uhakika. Mathalani, kupitia mitambo hiyo jumla ya visima **882** vimechimbwa; na
- (ii) Kuzalisha ajira rasmi **245** na zisizo rasmi takribani **150**.

Aidha, kutokana na changamoto zilizojitokeza wakati wa awali wa uendeshaji wa mitambo hiyo, Wizara ya Maji imeandaa Mwongozo Maalumu kwa ajili ya kutekeleza shughuli za uchimbaji Visima kwa ufanisi. Mwongozo huo, pamoja na mambo mengine umeelekeza uzingatiwaji wa matengenezo ili kuhakikisha uendelevu wa mitambo.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza hilo, Mwongozo unaelekeza kuzuia (*ring fence*) **asilimia 10** ya fedha za mradi wa uchimbaji wa kisima ili kugharimia matengenezo madogo madogo (**service**) ya mitambo pamoja na ununuzi wa vifaa wezeshi (**consumables**).

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Wizara ya Maji kwa kuchua hatua ya kuandaa mwongozo unaoonesha dhamira ya dhati ya Serikali katika matumizi ya Mitambo hiyo kwa lengo la kuhakikisha Wananchi wake katika maeneo yote nchini wanapata majisafi na salama wakati wote. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua zitakazosaidia kuondoa dosari ya kukosekana kwa maji kwa baadhi ya visima vinavyoendelea kuchimbwa.

(g) **Taarifa ya hali ya upatikanaji wa Maji Nchini**

Mheshimiwa Spika, lengo la Serikali kupitia Ilani ya Uchaguzi Mkuu ya CCM ya mwaka 2020-2025, Ukurasa wa 149 ni kuhakikisha kuwa huduma ya majisafi na salama inaendelea kuimarishwa na kuwafikia zaidi ya **asilimia 85** ya wakazi wa Vijijini na zaidi ya **asilimia 95** kwa Mijini ifikapo mwaka 2025.

Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kwamba, Wizara ya Maji imeendelea na utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maji katika maeneo ya Mijini na Vijijini ili kufikia Malengo yaliyotarajiwa kwa kipindi cha kuanzia mwaka 2020 hadi 2025.

Mheshimiwa Spika, hadi Disemba 2024, kiwango cha uzalishaji wa maji nchini kwa maeneo ya Mijini kimeongezeka na kufikia Mita za ujazo **457,162,193.80**, sawa na ongezeko la **asilimia 18.9** ikilinganishwa na Mita za ujazo **384,488,320.40** kwa kipindi cha mwezi Disemba 2023. Aidha, hatua hiyo imesababisha

ongezeko la maunganisho ya wateja kutoka wateja **1,589,492** Disemba 2023 hadi wateja **1,625,669** kwa mwezi Disemba 2024 sawa na ongezeko la **asilimia 2.3**.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa huduma ya maji kwa maeneo ya Vijijini, **Vijiji 10,532** kati ya **Vijiji 12,318** sawa na **asilimia 86** vimefikiwa na huduma hiyo. Ongezeko hili limechangiwa na kukamilika kwa miradi ya maji **218** ambayo inahudumia wakazi wapatao **1,426,940** katika maeneo ya Vijijini. Aidha, hadi kufika mwezi Disemba, 2024, hali ya uzalishaji wa maji kwa maeneo ya Vijijini umeongezeka kufikia Mita za ujazo **7,982,179,977.60**, sawa na ongezeko la **asilimia 7.9** ikilinganishwa na Mita za ujazo **7,395,224,412.00** kwa mwezi Disemba 2023.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla, Wizara ya Maji imefanikiwa: -

- (i) Kukamilisha utekelezaji wa miradi **286** ikiwa miradi **68** ni ya Mijini na miradi **218** ni ya Vijijini;
- (ii) Kuongeza uzalishaji wa maji kutoka Mita za ujazo **7,779,712,732.4** Disemba 2023 mpaka mita za ujazo **8,439,342,171.4** Disemba 2024 kwa maeneo ya Mijini na Vijijini;
- (iii) Kuongeza hali ya upatikanaji wa majisafi na salama Vijijini kutoka **asilimia 79.6** Disemba 2023 hadi **asilimia 83** Disemba 2024 na kutoka **asilimia 90** Disemba 2023 hadi **asilimia 91.6** Disemba 2024 kwa Mijini.

- (iv) Kupatikana kwa **Dola za Marekani Milioni 125** kwa ajili ya ujenzi wa Bwawa la Farkwa ambapo utekelezaji wake umeanza kwa hatua za awali;
- (v) Kuanza kwa utekelezaji wa ujenzi wa Bwawa la Kidunda kwa kutumia fedha za ndani, ambapo utekelezaji wake umefikia **asilimia 27**; na
- (vi) Kukamilika kwa ujenzi wa Mabwawa ya Manda, Mtamba, Paranga, Karema Kuu, Kambi ya Nyasa, Haneti, Masaka, Itamboleo, Zebeya na Muko.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati ilibaini uwepo wa changamoto zifuatazo katika utekelezaji wa shughuli za Usimamizi wa Rasilimali za Maji na Upatikanaji wa Huduma za Maji nchini: -

- (i) Mahitaji makubwa ya fedha kwa ajili ya uwekezaji katika miradi mikubwa ya maji;
- (ii) Kutosambazwa kwa maji kwa miradi iliyokamilika na kutokamilika kwa utekelezaji wa miradi mingi ya maji;
- (iii) Ongezeko kubwa la shughuli za binadamu zinazosababisha uharibifu wa vyanzo vya maji;
- (iv) Mabadiliko ya tabianchi yanasababisha vipindi virefu vya ukame na mafuriko;
- (v) Madeni makubwa ambayo Mamlaka zinadai baadhi ya Taasisi za Umma;

(vi) Gharama kubwa za uzalishaji na uendeshaji na Upotevu wa Maji yasiyolipiwa (NRW); na

(vii) Uharibifu wa miundombinu ya maji na vyanzo vya maji;

(h). Ziara za kutembelea miradi mbalimbali

Mheshimiwa Spika, ikumbukwe kwamba, Kamati iliwasilisha Taarifa ya hali ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo sambamba na bajeti ya mwaka wa fedha 2023/2024 mbele ya Bunge lako Tukufu katika Mkutano wa **Kumi na Tano (15)** wa Bunge. Hata hivyo, kwa kipindi cha kuanzia Aprili hadi Januari, 2025, Kamati ilipata fursa ya kutembelea maeneo mbalimbali ili kujiridhisha na hatua zinazochukuliwa na Serikali katika kuwahudumia Wananchi.

(i) Ziara katika Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji

Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Januari hadi Aprili, 2024 Wilaya ya Rufiji ilikabiliwa na mafuriko yaliyotokana na Mvua za El Nino. Mafuriko hayo yalisababisha athari mbalimbali ikiwemo; upotevu wa mali na mifugo, nyumba kubomoka, kuathirika kwa huduma za Zahanati na Shule, na kuharibika kwa miundombinu mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea maeneo mbalimbali ya Kata ya Muhoro ili kushuhudia athari za mafuriko hayo na kujiridhisha na hatua mbalimbali zilichochukuliwa na **OMRM** kwa kushirikiana na Mamlaka nyingine za Serikali na Binafsi katika kuhakikisha tathmini za athari kwa Mazingira zinafanyika kwa maeneo hayo na kutoa ushauri wa

kitaalamu utakaosaidia kunusuru Wananchi kwa kipindi kijacho.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali na Wadau mbalimbali kwa kuchukua hatua za kusaidia waathirika wa Mvua hizo kwa kuwapatia makazi ya muda, vyakula na huduma nyingine muhimu. Vilevile, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuandaa maeneo maalumu ya kuwahamishia wote waliothirika na Mafuriko. **Aidha, Kamati inasisitiza na kuhimiza Serikali kuzingatia uwepo wa Madampo katika maeneo hayo ili kulinda mazingira na afya za wakazi hao.**

(ii) Mradi wa Maji taka katika Jiji la Dar es salaam.

Mheshimiwa Spika, DAWASA inafanya kazi kwa Sheria ya Huduma za Majisafi na Usafi wa Mazingira, Na.5 ya mwaka 2019. Hadi sasa idadi ya watu katika eneo la huduma la DAWASA inakadiriwa kuwa watu **Milioni 6.8**.

Mheshimiwa Spika, tarehe 14 Septemba, 2024 Kamati ilitembelea na kukagua mradi wa ujenzi wa Mitambo midogo 8 ya kuchakata majitaka katika eneo la Kigamboni na mradi wa majitaka katika eneo la Mbezi Beach Jijini Dar es Salaam ili kujiridhisha na hatua mbalimbali zinazoendelea kuchukuliwa na Mamlaka hiyo katika kudhibiti utiririshaji hovyoy wa majitaka katika Jiji la Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Majitaka Mbezi Beach unahusisha maeneo ya Mbezi Beach, Mbezi Juu, Mbezi chini, Kilongawima na Salasala ambapo bomba lenye urefu wa **Kilomita 101** litalazwa. Ujenzi wa mradi huu utagharimu **Shilingi Bilioni 132.2** ambapo hadi kipindi cha ziara utekelezaji wa mradi ulifikia **asilimia 57.25**.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Kigamboni unaotekelezwa katika maeneo ya Vijibweni, Gezaulole, Kimbiji, Zingiziwa, Kisopwa, Mabwepande, Vikunai na Mtoni. Mradi huu umegharimu **Shilingi Bilioni 16.67** na unatarajiwa **kukamilika Mwezi Septemba 2025**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Wizara ya Maji kupitia DAWASA kwa kusimamia ipasavyo utekelezaji wa mradi huo ambao kwa kiasi kikubwa utasaidia kuhifadhi mazingira na kuongeza usalama kwa afya za Wananchi.

(iii) Ujenzi wa Miradi ya Maji kurejesha huduma katika Vijiji vilivyopata athari ya Maporomoko ya Mlima Hanang'

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 03/12/2023, Wilaya ya Hanang' ilikumbwa na maporomoko ya tope ambayo yalisababisha uharibifu wa miundombinu ikiwemo miundombinu ya maji.

Mheshimiwa Spika, Miradi ya maji katika maeneo mbalimbali ya Wilaya ya Hanang' inatekelezwa na Wakandarasi wa

ndani hatua ambayo inaashiria dhamira ya Serikali kukuza Uchumi wa Wananchi wake.

Mheshimiwa Spika, Miongoni mwa miradi inayotekelezwa katika maeneo hayo ni pamoja na: -

- (i) Mradi wa Usambazaji maji kwa makazi mapya ya Waret ulioanza mwezi Februari 2024 ikiwa ni upanuzi wa mradi wa maji wa Mogitu – Gehandu. Upanuzi wa mradi huu ulitekelezwa kwa kutumia Wataalam wa ndani (*force account*) kwa gharama ya **Shilingi 157,665,665.09**. Kazi zilizotekelezwa katika Mradi huu zinajumuisha ununuzi, uchimbaji na ulazaji wa bomba lenye urefu wa Kilomita **12.6** na ufungaji wa **vituo 109** vya kuchotea maji katika eneo la makazi mapya; na
- (ii) Mradi wa Kurejesha huduma ya maji katika Vijiji Vitano (5) vya Gabadaw, Kinyamburi, Sarjanda, Nangwa na Basodagwargwe ulioanza kutekelezwa **tarehe 01 Oktoba 2024**. Mradi huu utagharimu kiasi cha **Shilingi 1,874,640,516.31** na unatarajiwa kukamilika tarehe **01 Oktoba, 2025**.

Kamati inaipongeza Serikali kwa kuchukua hatua za haraka na muhimu ili kurejesha huduma ya miundombinu ya maji iliyoathirika katika maeneo yote.

(iii) **Hali ya upatikanaji wa fedha na Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji kwa Kipindi cha nusu mwaka Julai hadi Disemba, 2024.**

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Wizara ya Maji iliidhinishiwa na Bunge jumla ya **Shilingi 627,778,217,840.00** kati ya fedha hizo, **Shilingi 69,662,838,840.00** ni fedha za Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 558,115,379,000.00** ni fedha kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Aidha, kati ya fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo **Shilingi 340,463,656,000.00** ni fedha za ndani kupitia Mfuko wa Serikali na Mfuko wa Taifa wa Maji na **Shilingi 217,651,723,000.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Disemba, 2024, Wizara ya Maji ilipokea jumla ya **Shilingi 312,376,164,259.49** sawa na asilimia **49.76** ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge. Kati ya fedha zilizopokelewa **Shilingi 28,196,146,978.00** ni za Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 284,180,017,281.49** ni fedha za Maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo, hadi kufikia Mwezi Disemba, 2024, Wizara ya Maji ilipokea **Shilingi 182,877,595,953.38** sawa na **asilimia 53.7** ya bajeti iliyoidhinishwa kwa fedha za ndani na **Shilingi 101,302,421,328.11** sawa na **asilimia 46.4** ya fedha zilizoidhinishwa kutoka nje.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati imeridhishwa na mtiririko wa Fedha za maendeleo kwa Wizara ya Maji na hivyo, inapongeza jitihada za Serikali katika utoaji wa fedha hizo hususan katika utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, yafuatayo ni maoni ya Kamati kufuatia shughuli zilizotekelezwa katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 ambayo yanaakisi kilichojadiliwa na Kamati wakati ikitekeleza majukumu yake. Maoni hayo ni kama yafuatayo: -

3.1.1 Maoni ya jumla

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni ya jumla yafuatayo: -

- (a) Bajeti inayotengwa kwa ajili ya Wizara ya Maji na OMRM ni finyu ikilinganishwa na mahitaji makubwa ya fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo;
- (b) Usimamizi wa Sheria, Kanuni na Miongozo hauridhishi;
- (c) Watumishi katika Wizara ya Maji na OMRM ni pungufu ikilinganishwa na mahitaji halisi;
- (d) Elimu inayotolewa kwa Umma juu ya uhifadhi wa Mazingira haiwafikii walengwa wote;
- (e) Hakuna programu za kutosha za utafiti na mafunzo ya Umahiri kwa Watalaam;
- (f) Utekelezaji wa Mwongozo wa kuratibu Sekta za Kiserikali zinazohusika katika uhifadhi na usimamizi wa mazingira hauridhishi; na
- (g) Utekelezaji wa Sera ya kuwawezesha Wakandarasi wa ndani hauridhishi.

3.1.2 Maoni mahsusi ya kila Sekta

a) Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira

- (i) Kamati inatambua hatua ya Serikali kupitia OMRM ya kuleta Bungeni Muswada wa Sheria ya Marekebisho madogo ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira wa mwaka 2024;
- (ii) Kuathirika kwa shughuli nyingi za Kiuchumi na Kijamii kutokana na Mabadiliko ya Tabianchi kunasababisha kukwama kwa shughuli nyingi za Serikali;
- (iii) Uzagaaji wa takangumu nchini ni matokeo ya Uzalishaji mkubwa wa takangumu ikilinganishwa na uwezo wa kukusanywa na kurejeleza taka hizo;
- (iv) Utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi kuhusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi unachochea kuimarisha ushirikiano wa kikanda na Kukuza uelewa kwa Jamii kuhusu uhifadhi wa mazingira;
- (v) Utekelezaji wa Sera ya Uchumi wa Buluu ya mwaka 2024 una lengo la kuchagiza ukuaji wa uchumi kupitia matumizi endelevu ya Rasilimali za maji kwa kuzingatia uhifadhi wa mazingira na ushirikishwaji wa Jamii. Hata hivyo Sera haijatumikiwa Sheria yake;
- (vi) Utiririshaji wa majitaka katika Ziwa Victoria unasababisha athari mbalimbali ikiwemo kupungua kwa rasilimali kama

vile samaki, kuongezeka kwa viumbe vamizi, kuharibika kwa Mifumo ikolojia muhimu ya viumbe hai vya majini, na kupungua kwa ubora wa maji;

(vii) Utolewaji usioridhisha wa fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendelea unaathiri utekelezaji wa miradi iliyopangwa; na

(viii) Usimamizi hafifu wa zuio la matumizi ya mifuko ya plastic.

b) Wizara ya Maji

(i) Hatua ya Serikali kupitia Wizara ya Maji kukamilisha maboresho ya Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002 ni ya kupongezwa;

(ii) Kutotolewa kwa ukamilifu na kwa wakati fedha za Mfuko wa Taifa wa Maji zinazotokana na Tozo ya Mafuta ya dizeli na petroli ni ukiukwaji wa Sheria ya Mabadiliko ya Sheria ya Fedha Na. 16 ya Mwaka 2015;

(iii) Kiwango kikubwa cha upotevu wa maji nchini kinasababisha upotevu wa mapato ya Serikali na Upungufu wa maji kwa matumizi ya nyumbani na shughuli za uzalishaji;

(iv) Uwekezaji wa ndani kupitia Hati Fungani umekuwa ni chanzo cha uhakika cha upatikanaji wa fedha katika utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo;

- (v) Msukumo mdogo katika utekelezaji wa mwongozo wa uvunaji wa Maji ya Mvua umesababisha Jamii kutoshiriki katika uvunaji maji, uratibu hafifu katika ujenzi wa mabwawa ya maji na upatikanaji mdogo wa fedha kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa;
- (vi) Gharama za uzalishaji wa maji zimekuwa zikiongezeka kwa kiasi kikubwa kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo; kodi ya ongezeko la thamani (VAT), gharama za umeme, vipuri na mabomba pamoja na madawa ya kusafisha maji, na
- (vii) Kukosekana kwa maji kwenye baadhi ya visima vinavyoendelea kuchimbwa licha ya kutumia rasilimali nyingi katika uchimbaji huo kunaiingizia Serikali hasara na Wananchi kukosa maji.

3.2 Ushauri na Mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imebainisha matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 kwa kuonesha mafanikio na changamoto zinazohitaji kupatiwa ufumbuzi kwa kuzingatia muundo wa hoja zinazowasilishwa Bungeni ulioelezwa katika Kanuni ya 61 (3) ya Kanuni za Bunge. Naomba kutoa ushauri na mapendekezo ya Kamati kwa namna itakayoweza Bunge kuazimia kama ifuatavyo: -

3.2.1 Mapendekezo kwa Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira

1. Tafiti za kimazingira na mapambano dhidi ya mabadiliko ya tabianchi

“KWA KUWA, majanga mbalimbali ya kimazingira kama maporomoko ya ardhi, ukame na mafuriko yamesababisha madhara makubwa ikiwemo vifo, uharibifu wa miundombinu, upotevu wa mifugo kwa maeneo mengi ikiwemo Hanang, Kibiti na Rufiji;

NA KWA KUWA, kutokea kwa majanga hayo kumeathiri shughuli nyingi za Kiuchumi na Kijamii kwa Wananchi na Serikali;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba’’

- a) Itungwe Sheria, Kanuni na Miongozo ya uanzishaji wa Mfuko wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi utakaogharamia utekelezaji wa Mipango na Mikakati ya usimamizi wa mazingira na mabadilikoya tabianchi nchini.
- b) Serikali isimamie ipasavyo mapambano dhidi ya mabadiliko ya tabianchi kwa kuchukua hatua Madhubuti katika utekelezaji wa Maazimio ya Kimataifa (COP) yanayolenga kuinua Uchumi wa Wananchi na kuhifadhi Mazingira kwa: -
 - (i) Kuandaa Mwongozo wa kuwaongezea uwezo wa kiutendaji watendaji wote wa Sekta ya Mazingira kwa kuwapa fursa sawa za kushiriki katika majukwaa mbalimbali ya kimazingira ikiwa ni pamoja na Mikutano ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi;

- (ii) Kuhamasisha matumizi ya nishati safi ya kupikia hususan kwa maeneo ya Vijijini ili kupunguza ukataji hovy wa misitu. Aidha, hamasa katika Biashara ya Kaboni na manufaa yatakayopatikana iwe chachu katika kuhakikisha Wananchi wa maeneo hayo wanapata nishati safi kwa gharama nafuu zaidi;
- (iii) Kuandaa na kusimamia Mwongozo utakaowawezesha wakulima wa tumbaku katika maeneo mbalimbali ya nchi kunufaika na Kilimo hicho pasipo kuathiri misitu iliyo pembezoni; na
- (iv) Kuandaa na kutekeleza program za utafiti, ubunifu na mafunzo ili Taifa liwe na uwezo mkubwa zaidi wa kukabiliana na athari za mazingira na mabadiliko ya tabianchi.

2. Udhibiti wa taka ngumu

“KWA KUWA, wastani wa takangumu zinazozalishwa nchini ni nyingi zaidi ya zinazokusanywa na kurejelezwa;

NA KWA KUWA, pamekuwa na:-

- a) Uelewa na mwitikio mdogo wa Wananchi kuhusu utenganishaji wa taka katika ngazi ya Kaya;
- b) Uhaba wa miundombinu stahiki ya udhibiti wa taka ngumu;
- c) Uzingatiaji hafifu wa Mipango Miji inayopelekea kuwepo kwa ujenzi; na
- d) Mwamko hafifu wa matumizi ya mbolea itokanayo na taka.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba”

- a) Serikali iharakishe mchakato wa kupata maeneo makubwa mbali na makazi ya watu kwa kuzingatia Kanuni za Mipango Miji ili kutumika kuhifadhi taka zinazozalishwa katika Jiji la Dar es Salaam na maeneo ya Jirani. Pengine, uzoefu uliopatikana kutokana na changamoto za kukabiliana na taka ngumu katika Jiji la Dar es Salaam ukatumike kunusuru Miji na Majiji mengine ikiwemo Dodoma;
- b) Mchakato wa kukusanya chupa zenye rangi mfano enegy drinks na kuzichakata kupitia Viwanda vilivyoanzishwa uongezewe motisha ili kudhibiti kikamilifu uzagaaji wa chupa hizo;
- c) OMRM iandae Kanuni zitakazosimamia ubora wa madampo na vitendea kazi vinavyotumika katika zoezi la ukusanyaji wa taka ikiwa ni pamoja na matumizi ya Magari ambayo katika kusafirisha taka hayachafui mazingira;
- d) Serikali iongeze jitihada katika kudhibiti utupaji hovyoy wa taka ngumu kwa: -
 - (i) Kusimamia utengaji wa Maeneo sahihi ya kuweka madampo wakati wa upangaji wa Miji;
 - (ii) Kuanzisha na kusimamia utaratibu wa kutenganisha taka (*Sorting*) kuanzia zinakozalishwa;
 - (iii) Kuhamasisha Sekta binafsi kuwekeza katika eneo la taka ngumu;

- (iv) Kuhakikisha miundombinu yote ya kuhifadhi taka inatumika kwa usahihi;
- (v) Kushirikiana na TAMISEMI kuandaa Mkakati wa kutoa mafunzo ya utunzaji na uhifadhi wa mazingira kwa Viongozi wote kuanzia ngazi ya watendaji wa Vijiji; na Mitaa; na
 - (vi) Kuongeza msukumo katika utekelezaji wa zuiro la matumizi ya vifungashio vya plastiki.
- e) Serikali iendelee kuhamasisha na kuwezesha vikundi vya Wananchi vinavyojihusisha na ukusanyaji wa taka ngumu kwa kutatua kero zao kwa wakati na kuwajengea uwezo zaidi wa kujikwamua kiuchumi;
- f) Uhifadhi wa Mazingira na mabadiliko ya tabianchi upewe kipaumbele katika Dira ya Taifa ya Maendeleo ya mwaka 2025- 2050.
- g) Serikali ihamasishe utenganishaji wa taka kwa kuanza na maeneo yenye mikusanyiko mikubwa ya watu, Mfano Vituo vya mabasi, Reli, masoko, Shuleni, Hospitali, na baadae kufikia ngazi ya Kaya.
- h) Serikali iongeze uwezo kwa Taasisi zake zinazojihusisha na biashara ya uzoaji taka kama magereza na JKT ili kuongeza ufanisi katika ukusanyaji, utenganishaji na usafirishaji wa taka ngumu.

3. Utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi

“KWA KUWA, Mikataba mingi ya Kimataifa kuhusu mazingira ukiwemo Mkataba wa Nairobi kuhusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi inalenga kuhifadhi mazingira;

NA KWA KUWA, utekelezaji wa Mikataba hiyo umekuwa na manufaa mbalimbali kwa Taifa ikiwa ni pamoja na kupata fedha za utekelezaji wa miradi yenye mlengo huo, kuimarisha ushirikiano wa Kikanda na nchi nyingine na Kukuza uelewa kwa Jamii kuhusu uhifadhi wa mazingira;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba''

OMRM iendelee na jitihada za kutafuta fedha ili kuhakikisha kuwa Mipango na Mikakati katika uandaaji na utekelezaji wa Miradi mikubwa ya kuhifadhi mazingira ya Bahari inatekelezwa.

4. Utekelezaji wa Sera ya Uchumi wa Buluu

“KWA KUWA, Tanzania imekuwa ikitekeleza shughuli za Uchumi wa Buluu kupitia Sekta mbalimbali zenye mnasaba na Uchumi huo zikiwemo; Uvuvi, Maliasili na Utalii, Maji, Nishati, Uchukuzi, Madini, Uwekezaji, Viwanda na Biashara na Uhifadhi wa Mazingira;

NA KWA KUWA, dhana ya Uchumi wa Buluu ni dhana inayochagiza ukuaji wa uchumi kupitia matumizi endelevu ya

Rasilimali za maji kwa kuzingatia uhifadhi wa mazingira na ushirikishwaji wa Jamii;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba'' Serikali kupitia OMRM iharakishe mchaato wa kutunga Sheria ya usimamizi wa Uchumi wa Buluu kwa kuzingatia Malengo ya Sera mpya ya uchumi wa Buluu ya mwaka 2024.

5. Udhibiti wa Utiririshaji wa Majitaka na Taka za Viwandani katika Ziwa Victoria

''**KWA KUWA**, pamekuwa na shughuli zisizo endelevu za kibinadamu zikiwemo; uvuvi haramu, uharibifu wa maeneo oevu, Kilimo kisichozingatia uhifadhi, uchimbaji madini usiokuwa endelevu pamoja na utiririshwaji wa majitaka katika maeneo yanayozunguka Ziwa Victoria;

NA KWA KUWA, hali hiyo imesababisha kupungua kwa rasilimali kama vile samaki, kuongezeka kwa viumbe vamizi, kuharibika kwa Mifumo ikolojia ya viumbe hai vya majini, na kupungua kwa ubora wa maji;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba''

a) OMRM kwa kushirikiana na Halmashauri zote zinazozunguka Ziwa Victoria kutekeleza Mikakati iliyopo ya udhibiti wa taka katika Ziwa hilo kwa kuzingatia ipasavyo Sheria ya Usimamizi wa Mazingira; na

b) OMRM ichukue hatua za haraka zitakazoweza udhibiti endelevu wa utiririshaji wa majitaka katika mto Milongo uliopo Jijini Mwanza.

3.2.2 Mapendekezo kwa Wizara ya Maji.

1) Mahitaji makubwa ya fedha za utekelezaji wa miradi ya maji nchini.

“**KWA KUWA** kumekuwa na ongezeko kubwa la mahitaji ya maji kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo kasi ya ongezeko la idadi ya watu, kasi ya ukuaji wa Miji, na ongezeko la shughuli za uzalishaji;

NA KWA KUWA ongezeko la mahitaji ya maji haliwiani na kiwango cha uzalishaji wa maji na hivyo kusababisha mahitaji makubwa ya fedha za utekelezaji wa miradi ya maji nchini;

KWA HIYO BASI; Bunge linaazimia kwamba’’ Serikali

- (i) Izingatie ongezeko la mahitaji makubwa ya maji nchini pamoja na ongezeko la mahitaji makubwa ya fedha za kutekeleza miradi ya maji wakati wa kuweka ukomo wa bajeti ya Wizara ya Maji;
- (ii) Kwa kuzingatia matakwa ya mabadiliko ya Sheria ya fedha Na. 16 ya mwaka 2015, Serikali iwasilishe kwa ukamilifu na kwa wakati fedha zote za Mfuko wa Taifa wa Maji zinazokusanywa kutokana na Tozo ya **Shilingi 50** kwa kila lita ya petroli na Dieseli ili kupunguza pengo kubwa la mahitaji ya fedha lililopo katika Sekta ya Maji;

- (iii) Kwa kuzingatia mwenendo wa bei ya mafuta duniani, Serikali iangalie uwezekano wa kutumia nafuu ya kupungua kwa bei ya mafuta duniani (*Wind fall gain*) kwa kutunisha Mfuko wa Taifa wa Maji;
- (iv) Serikali kupitia Wizara ya Maji, ibuni vyanzo vipya vya mapato ya Mfuko wa Taifa wa Maji kwa mfano Tanga UWASA Green Bond ili kupunguza utegemezi wa Mfuko huu kwenye Mfuko Mkuu wa Serikali;
- (v) Kwa kuzingatia mapinduzi makubwa ya uzalishaji Umeme katika Bwawa la Mwalimu Nyerere, na Lusumo, Serikali itafakari umuhimu na manufaa ya kuweka bei maalum ya umeme (*Special Tariff*) katika Sekta ya Maji ili kupunguza gharama za uzalishaji maji;
- (vi) Wizara ya Maji iandae Mpango wa Manunuzi ya pamoja (*Bulk procurement*) ili kutokana na faida ya kununua kwa wingi nafuu itakayopatikana ipunguze gharama za uendeshaji na uzalishaji maji;
- (vii) Kwa kuzingatia umuhimu na unyeti wa huduma ya maji, Serikali iondoe kodi ya ongezeko la thamani (VAT) katika bidhaa na huduma muhimu zinazotumika wakati wa utekelezaji wa miradi ya Maji nchini.

2) Upatikanaji na usambazaji wa maji katika Majiji ya Dodoma, Dar es Salaam, Tanga, Mbeya, Mwanza na Arusha

“KWA KUWA, kumeendelea kuwepo na changamoto mbalimbali zinazokwamisha utendaji wa Mamlaka za Maji nchini zikiwemo: -

- a) Mipango Miji kutozingatia uwepo wa miundombinu ya majisafi na majitaka;
- b) Uhujumu wa Miundombinu ya Majisafi na Majitaka; na
- c) Upotevu wa Maji kutokana na mivujo, uchakavu wa miundombinu na ubovu wa Dira za Maji.

NA KWA KUWA, kuwepo kwa changamoto hizo kunakwamisha juhudi za Serikali katika kufanikisha azma ya kuwapatia Wananchi wake majisafi na salama;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba''

- a) Wizara zishirikiane na kuchukua hatua Madhubuti za kudhibiti ujenzi wa makazi holela kwa kuzingatia Kanuni za Mipango Miji ili kuwezesha uwepo wa miundombinu muhimu kama vile miundombinu ya Maji safi na Maji taka katika Maeneo yote yaliyopangwa;
- b) Mikakati endelevu ibuniwe na kutekelezwa ili kuhakikisha maeneo yote yenye vyanzo vya maji

- au miundombinu ya Maji iliyokamilika yanapata Maji ili kuleta tija ya fedha zilizowekezwa na Serikali;
- c) Mamlaka za Maji zishirikiane na kubadilishana uzoefu kuhusu namna bora zitakazowezesha upatikanaji wa maji safi kwa Wananchi wa maeneo yote nchini; na
- d) Serikali ihakikishe kuwa huduma ya maji katika maeneo yote ya Umma zikiwemo Shule, Vituo vya Mabasi, Masoko, Viwanja vya Michezo, Viwanja vya Ndege, Vyuu Vikuu, Maeneo ya Ibada na Vituo vya treni inapatikana kwa wakati wote ili kukidhi mahitaji ya Wananchi na vilevile kuchukua tahadhari juu ya magonjwa ya mlipuko katika maeneo hayo.

3) Hali ya upotevu wa maji nchini

“**KWA KUWA**, kiwango cha upotevu wa maji nchini ni **asilimia 36.2** kikiwa ni juu ya wastani unaokubalika Kitaifa na Kimataifa wa **asilimia 20**;

NA KWA KUWA, hali hiyo inasababisha athari mbalimbali zikiwemo upotevu wa mapato na upungufu wa maji kwa matumizi mbalimbali nyumbani na shughuli za uzalishaji;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba’’ Serikali

- a) Ihamasishe matumizi ya Mfumo wa Kisasa wa kudhibiti Mivujo (*Intergrated Leakage Management System* **(ILMS)**)

kwa Mamlaka zote nchini ili kudhibiti kwa ukamilifu tatizo la upotevu wa maji nchini;

- b) Kwa kushirikiana na Viongozi wa Mitaa, ichukue hatua za dharura za kudhibiti upotevu wa maji katika maeneo yote nchini pamoja na kutoa elimu kwa Umma hususan kwa Jamii za kifugaji kuhusu umuhimu wa kulinda miundombinu ya Maji katika maeneo yao;
- c) Ianzishe Vitengo mahsusi vitakavyoshughulikia masuala ya upotevu wa Maji na kuhamasisha matumizi ya Mfumo wa kubaini mivujo (ILMS) katika maeneo yote nchini ili kuwezesha upatikanaji wa majisafi na kudhibiti hasara itokanayo na upotevu huo; na
- d) Iandae Mkakati wa pamoja utakaohusisha Wizara mbalimbali zikiwemo Wizara ya Nishati, Wizara ya Mambo ya ndani, Wizara ya Ujenzi na Wizara ya Uchukuzi ili kudhibiti wizi wa Miundombinu katika Sekta hizo.

4) Utekelezaji wa shughuli za Mamlaka za Maji kupitia Hati

Fungani

“KWA KUWA, uwekezaji wa ndani kupitia Hati Fungani umekuwa ni chanzo cha uhakika cha upatikanaji wa fedha katika utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo;

NA KWA KUWA, hatua hiyo ni njia madhubuti na ya kimapinduzi kwa Sekta mbalimbali ikiwemo Sekta ya Maji nchini katika kuongeza kipato;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba'' Serikali ihamasishe uwekezaji kwenye Hati Fungani ili kuimarisha zaidi uchumi wa Wananchi wake na kutatua changamoto za uwekezaji katika miradi mbalimbali ikiwemo miradi ya Maji;

5) Utekelezaji wa Mwongozo wa uvunaji wa maji ya mvua

“**KWA KUWA,** Mwongozo wa uvunaji wa maji ya mvua unalenga kuhakikisha uendelevu katika jitihada za kuongeza upatikanaji wa maji kwa mahitaji ya Kijamii, Kiuchumi na mazingira, lakini pia kuzuia mafuriko ya maji ambayo yamekuwa yakitokea maeneo mengi nchini;

NA KWA KUWA, kumekuwa na msukumo mdogo katika utekelezaji wa Mwongozo huo hali ambayo imesababisha utayari mdogo wa Jamii kushiriki kuvuna maji ya mvua, uratibu hafifu katika ujenzi wa mabwawa ya maji na upatikanaji mdogo wa fedha kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba'' Serikali

a) Isimamie kuanzishwa kwa Kamati ya Kitaifa itakayoratibu shughuli za uchimbaji wa Mabwawa ya Maji kwa kuzingatia uhitaji wa Maji kwa shughuli mbalimbali za Kijamii na Kiuchumi; na

b) Ihamasishe ujenzi wa miundombinu ya kuvuna maji kwa kuanza na Taasisi zake zikiwemo Shule, Zahanati na Vyuho.

6) Shughuli zilizotekelezwa kwa kutumia mitambo 25 iliyonunuliwa na Serikali kwa ajili ya kuchimba visima na usambazaji wa maji katika maeneo yenye visima hivyo

“KWA KUWA, baadhi ya visima vinavyoendelea kuchimbwa nchini vimekuwa vikikosa maji licha ya kutumia rasilimali nyingi katika uchimbaji huo,

NA KWA KUWA, hali hiyo inasababisha hasara na kurudisha nyuma juhudi za kusaidia upatikanaji wa maji kwa maeneo yote nchini,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba’’

a) Kwa kushirikiana na wadau wa utafiti (Vyuu Vikuu, TPDC n.k), Serikali iboreshe tafiti kwenye utafutaji wa maji chini ya ardhi kwa kuwaongezea uwezo Wataalamu wake pamoja na kutumia teknolojia za kisasa katika uchimbaji wa Visima; na

b) Wizara ichukue hatua madhubuti zitakazoweza kukamilika kwa uchimbaji wa visima vitano kwa kila Jimbo vilivyoahidiwa na Serikali.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira, napenda kukushukuru wewe binafsi, kwa umahiri wako kwa kutuongoza vyema katika kuisimamia na kuishauri Serikali kwa kuzingatia Sheria, Taratibu na dhana nzima ya Utawala Bora kwa lengo la kuwaletea Watanzania maendeleo yenye tija. Tunakuombea afya njema, maisha marefu na mafanikio tele katika utekelezaji wa majukumu yako.

Mheshimiwa Spika, nitoe shukrani za dhati kwa Mhe. Azan Zungu (Mb), Naibu Spika kwa kazi nzuri anayoifanya ya kukusaidia kuongoza na kusimamia Mhimili wa Bunge. Aidha, niwashukuru Wenyeviti wote wa Bunge kwa ushirikiano waliutoa kwa Kamati katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kuwashukuru Mawaziri Mhe. Juma Aweso (Mb), Waziri wa Maji na Mhe Mhandisi Hamad Yussuf Masauni (Mb), Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira, Manaibu Waziri, Mhe. Mhandisi Kundo Mathew (Mb), Naibu Waziri wa Wizara ya Maji, na Mhe. Khamis Hamza Khamis (Mb), Naibu Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira,

kwa ushirikiano wao katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati.

Aidha, niwashukuru Watendaji wote wa Wizara na Taasisi zilizo chini yake wakiongozwa na Mhandisi Mwajuma Waziri, Katibu Mkuu Wizara ya Maji na Mhandisi Cyprian Luhemeja, Katibu Mkuu Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira. Natambua kuwa ushirikiano wao ndio uliofanikisha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee niwashukuru kwa moyo wa dhati Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kwa ushirikiano walionipatia katika kipindi chote cha mwaka mmoja cha utekelezaji wa shughuli za Kamati.

Natambua na kuthamini michango yao adhimu, makini, na uzalendo wa hali ya juu katika kutekeleza na kufanikisha majukumu ya Kamati.

Kwa heshima kubwa natamani kuwataja majina yao, hata hivyo kutokana na ufinyu wa muda. **Naomba majina yao yaingizwe kwenye Kumbukumbu ya Taarifa Rasmi za Bunge (HANSARD) kama ifuatavyo: -**

1. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anna Richard. Lupembe, Mb - **M/Mwenyekiti**
3. Mhe. Balozi Dkt. Bashiru Ally Kakurwa, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Prof. Shukrani Elisha Manya, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Mhandisi Stella M. Manyanya, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Charles Mwijage, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Kavejuru Eliadory Felix, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Ritta Kabati Enespher, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Asya Sharif Omar, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Mohammed Jumah Soud, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Juma Usonge Hamad, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Haji Makame Mlenge, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Asya Mwadini Mohammed, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Regina Ndege Qwaray, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Suleiman Omar Mohamed, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Keneth Nollo, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Deo Kasenyanda Sanga, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Emmanuel Peter Cherehani, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Kasalali Emmanuel Mageni, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Robert Chacha Maboto, Mb - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa lakini si kwa umuhimu, napenda kuishukuru Sekretarieti ya Bunge kwa ushirikiano wao katika kufanikisha shughuli za Kamati, chini ya Uongozi mahiri wa Katibu wa Bunge Ndugu Baraka Leonard kwa umakini na weledi katika kuratibu shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake bila kukwama na kuandaa taarifa hii.

4.2 Kutoa Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza kwa kina shughuli zilizotekelezwa na Kamati, matokeo ya utekelezaji wa shughuli hizo na uchambuzi wake, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako sasa liipokee Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira na likubali Maoni na Mapendekezo yote ya Kamati kama yalivyo.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Jackson Gideon Kiswaga, (Mb),

**MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA
BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA.**

7 Februari, 2025